Nr 40

Utbildningsutskottets betänkande i anledning av motion om kartläggning av den samhällsvetenskapliga forskningen.

Motionen

I motionen 1972:1097 av herr Gadd m. fl. (s) hemställs att riksdagen begär att regeringen på lämpligt sätt kartlägger den nuvarande samhällsvetenskapliga forskningens verksamhet och inriktning, varvid en utvärdering bör göras av denna forsknings tillämpbarhet, samt att resultaten snarast redovisas för riksdagen.

Utskottet

Samhällsvetenskapernas syfte är att skaffa kunskap om hur samhället, med dess olika institutioner, fungerar och hur dess individer beter sig, men också hur institutioner kan förändras och individernas beteende modifieras. Oavsett formerna för denna forskningsverksamhet är samhällsforskningen av betydelse både för dem som på central nivå planerar och beslutar för samhället och för dem som verkar i dess olika delar. I vårt land bedrivs den helt avgörande delen av den samhällsvetenskapliga forskningen inom eller i nära anslutning till universitetens institutioner. För utbildnings- och forskningsändamål har under de samhällsvetenskapliga fakulteternas avlönings- och driftkostnadsanslag för innevarande budgetår anvisats 116 milj. kr. Bland andra medelsanvisningar som i detta sammanhang är av särskilt intresse bör erinras om att drygt 11 milj. kr. anvisats till forskningsprojekt m. m. i regi av statens råd för samhällsforskning samt om anslaget – likaledes för budgetåret 1972/73 – på 1,2 milj. kr. till institutet för social forskning.

I den ifrågavarande motionen 1972:1097 anförs att man inte kan uppställa något absolut krav på att all forskning som bedrivs inom den samhällsvetenskapliga forskningssfären skall vara praktiskt tillämpbar. Den forskning som bedrivs på våra universitets- och högskoleinstitutioner bör dock ha en sådan verklighetsanknytning att det – i varje fall i princip – kunde tänkas att den kan användas i något sammanhang där beslut skall fattas. Motionärerna önskar nu en samlad redovisning för den nuvarande samhällsvetenskapliga forskningens verksamhet och inriktning och att Kungl. Maj:t i samband därmed skall för riksdagen presentera en utvärdering av denna forsknings tillämpbarhet. Syftet med utvärderingen är att få utrönt om beslutsfattarna har någon nytta av den forskning som bedrivits och om de låtit sig vägledas av och tagit rimlig hänsyn till de framkomna forskningsresultaten.

Sommaren 1967 beslöt forskningsberedningen att i samråd med

statens råd för samhällsforskning och Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond tillsätta ett antal arbetsgrupper med uppdrag att bedöma nuläge och utvecklingstendenser inom olika områden av svensk samhällsforskning. Avsikten var att därigenom lämna ett bidrag till debatten och tänkandet om samhällsvetenskapernas roll och att ge ett vidgat underlag för statsmakternas bedömningar i dessa frågor. Arbetsgruppernas rapporter förelåg omkring årsskiftet 1967–1968 och utgavs våren 1968 under titeln "Samhällsforskning".

Vidare vill utskottet erinra om att samhällsvetenskapliga forskningsrådet – som arbetar på tre sektioner – årligen utger en samlad berättelse över verksamheten under sistförflutna budgetår. Därtill kan noteras att en av rådets sektioner (psykologi och pedagogik) varje år ger ut en katalog över samtliga avslutade undersökningar inom de beteendevetenskapliga ämnena. En annan sektion (rättsvetenskap) publicerar årligen, likaså i katalogform, uppgifter om de ca 50 bästa uppsatserna för högre betygsgrad och i tillämpade studier vid de juridiska fakulteterna. I den tredje sektionen (socialvetenskap) föreligger planer att kvartals- eller halvårsvis ge ut förteckningar över slutredogörelser, som inkommit till rådet.

Skolöverstyrelsen (SÖ) ger dels ut "Information om skolforskning", som innehåller rapporter om pågående SÖ-finansierade skolforskningsprojekt, dels en årlig katalog över all pågående skolforskning. Universitetskanslersämbetet ger dels ut ett informationsblad, "PU-NYTT", om pågående universitetspedagogisk forskning, dels notisblad med sammandrag av nyutkomna forskningsrapporter.

Karakteristiskt för det svenska kommittéväsendet kan sägas vara att man i detta arbete sammanställer och redovisar bakgrundsmaterial som beträffande förevarande delområde är en sammanfattning och i viss mån utvärdering av olika samhällsvetenskapliga forskningsresultat. Därtill bör redovisas att olika expert- och arbetsgrupper och institut i större eller mindre utsträckning sysslar med kartläggning av samhällsvetenskaplig forskning. En inventering och evaluering av pågående och planerad forskning med anknytning till arbetsmarknaden har sålunda påbörjats av institutet för arbetsmarknadsfrågor och fullföljes av institutet för social forskning. Denna inventering beräknas bli färdig vid årsskiftet 1972–1973. En utredningsgrupp inom samarbetskommittén för social forskning inom socialdepartementet har utfört en omfattande kartläggning av resurserna och inriktningen av forskningen inom den sociala sektorn. Resultatet planeras bli offentliggjort under detta år.

Med hänsyn till vad i motionen anförts beträffande den samhällsvetenskapliga forskningens verklighetsanknytning, vilken den föreslagna samlade redovisningen till riksdagen bl. a. skulle belysa, vill utskottet erinra om det betänkande "Att välja framtid" (SOU 1972:59) som arbetsgruppen för framtidsstudier nyligen avlämnat. I betänkandet konstateras att det föreligger ett behov av framtidsstudier inom en rad samhällssektorer. Betänkandet utmynnar i förslag om ett sekretariat för framtidsstudier vid statsrådsberedningen.

Som framgår av det föregående har forskningsberedningen och samhällsvetenskapliga forskningsrådet så sent som i slutet av 1960-talet båda sammanställt och givit ut redogörelser för den samhällsvetenskapliga forskningen i vårt land. Med hänsyn härtill och till det uppdrag som givits den sedan motionen väcktes tillkallade utredningen rörande forskningsråden inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde har utskottet för sin del funnit sig inte böra biträda motionärernas förslag om att riksdagen nu skall begära en samlad redovisning beträffande den samhällsvetenskapliga forskningen. Utredningen, vars huvuduppgift enligt direktiven är att se över de under utbildningsdepartementet lydande forskningsrådens verksamhet, beslutsformer och sammansättning samt befogenheter och ställning i relation till andra forskningsråd samt myndigheter och organ, skall nämligen även behandla vissa frågor om information om pågående forskningsprojekt och om forskningsresultat.

Vad i motionen anförts och föreslagits i fråga om utvärdering av den samhällsvetenskapliga forskningen har avseende även på den ständigt lika aktuella frågan om forskningsprioriteringen, dvs. fördelningen av forskningsresurserna på olika delområden. I denna del anknyter det nu ifrågavarande motionsyrkandet nära till ett yrkande som framfördes i den vid förra årets riksdag väckta motionen 1971:851 (UbU 1971:31, rskr 1971:347). I syfte att få ett mera samlat och redan därigenom bättre underlag för riksdagens ställningstaganden i anslagsfrågorna yrkades i den nämnda motionen 1971:851 att regeringen fortsättningsvis i statsverkspropositionen skall i ett sammanhang redovisa sina bedömningar i prioriteringsfrågorna avseende forskning och utvecklingsarbete. Motionärerna menade att statsverkspropositionen är det främsta instrumentet när det gäller att formulera de övergripande politiska målen för forskningen och göra prioriteringar mellan olika forskningsområden.

Utskottet var ense med de då ifrågavarande motionärerna om betydelsen av ett förbättrat beslutsunderlag och förutsatte att den av utskottet föreslagna och numera tillkallade utredningen om forskningsråden skulle komma att få positiva effekter även i detta avseende. Med erinran härom avstyrker utskottet det i år framförda utvärderingsyrkandet.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet

att riksdagen avslår motionen 1972:1097.

Stockholm den 7 november 1972

På utbildningsutskottets vägnar
STIG ALEMYR

Närvarande vid ärendets slutbehandling: herrar Alemyr (s), Larsson i Staffanstorp (c), Mårtensson (s), Richardson (fp), Nordstrandh (m), Wiklund i Härnösand (s), Elmstedt (c), Gustafsson i Barkarby (s), fru Gradin (s), fru Dahl (s), herrar Berndtson i Linköping (vpk), Sundgren (s), fru Söder (c), herrar Stålhammar (fp) och Strindberg (m).

Göteborgs Offsettryckeri AB 72 1775 S Stockholm 1972